

[Zář 1985]

O B S A H

Petr Kabeš	Slabika rouhá se slovu	[1]
Milan Šimečka	Kde najdem teď zastání	[2-5]
Eda Kriseová	Co se stalo v blázinci	[6-8]
Lenka Procházková	Pohádka pro tátu	[9-34]
Zbigniew Herbert	Obhajoba templářů	[35-53]
Sergej Machonin	Velké a malé dějiny	[54-66]
Karel Pecka	Dvě výročí	[67-68]
- gfm -	Národní písně a národní umělci	[69-73]
Petr Kabeš	Těžítka	[74-77]
Milan Uhde	Čemu učí básník	[78-82]
Ivan Klíma	Za Jaroslavem Dietlem	[83-86]
/KO/	A co si o tom myslíte vy?	[87-88]
Luďvík Vaculík	Anketa	[89]
Milan Jungmann	Umění kamufláže	[90-97]
/KO/	Více než 13 řádky	[98-107]
Jan Trefulka	Měli jsme ještě štěstí	[108-111]
Milan Šimečka	Asijská výzva v srpnu	[112-115]
Luďvík Vaculík	Starý Valdek /červenec 1985/	[116-118]
	Srpnový den /srpen 1985/	[119-121]
	Kačetánka /září 1985/	[122-123]

Copied from a type-written carbon copy, bound, and
made available by
DOKUMENTATIONSZENTRUM ZUR FÖRDERUNG DER UNABHÄNGIGEN
TSCHECHOSLOWAKISCHEN LITERATUR e.V. for research and
information purposes. Copyright continues to be held by
each individual author and must be strictly observed. If
clarification is required, please consult the Centre
before publication of any item.
DOKUMENTATIONSZENTRUM
SCHWARZENBERG 6
D-8533 SCHEINFELD
Tel. 09162/7761

Na pohřeb jsem přišel raději dříve - bál jsem se, že kdybych se opozdil, nemusel bych se vůbec dostat do obřadní síně. Sice jsem valnou část přítelovy tvorby neshlédl - nevlastním televizní bedýnku ani jinde se na obrazovku nedívám, ale tolik vím, že byl u nás autorem nejoblíbenějším. Když se hrála jeho nemocnice na kraji města, ulice se vyprázdnily. Jeden z dílů jsem náhodou shlédl v nádražní čekárně, někde na Moravě to bylo; sotva jsem viděl na obrazovku, co se před ní tísnilo diváků. Vlaky přijížděly a odjížděly, mně se zdálo, že lidem je jedno, když jejich vlak zrovna ujíždí. Těch diváků, co se dívalo po celé zemi, musely být milióny. Herců, co hrálo v jeho seriálech, muselo být na sta. Když připočtu kameramany, maskéry, architekty, kostymérky, dramaturgy a všechny techniky, bylo těch, co se podíleli na uskutečnění jeho děl, na tisíce. A co kolegové spisovatelé, televizní autoři? A co všichni ti, kteří schvalovali jeho hry, kteří si pochvalovali, jak dobře jim autor baví lid?

Přišel jsem o čtvrt hodiny dřív a čekal jsem, kdy se objeví zástupy. Neobjevily se však. Herců jsem zahlédl pět, spisovatele ani jediného. Z oficiálních činitelů snad jen ředitele televize. Za instituce řečnil můj kdysispoluzák, který teď, převelen, zastával funkci u filmu. Jeho projev byl rozpačitý. Rozpačité byly zřejmě i sdělovací prostředky, které se neodvážily oznámit datum pohřbu. Jaroslav Dietl - nedávno dokonce poctěný titulem Zasloužilý umělec, bezpochyby nejznámější a nejhranější český autor z těch, kteří hraní být smějí - byl totiž vyloučený ze Strany. Směl být hrán, protože ti, co povolují či zakazují, věděli, že národ je třeba aspoň bavit, a kdosi mezi nimi /kupodivu/ pochopil, že nikdo to nedokáže tak dobře jako Jaroslav Dietl. V televizi mohli diváci vidět jeho hry i seriály. Ale ti, co nedokáží dobře ani bavit národ ani napsat hru anebo knihu, zato mají právo samy sebe jmenovat spisovateli či dokonce představiteli literatury, ho nikdy neuznali. Do Svazu spisovatelů ho nepřijali a na pohřeb se demonstrativně neukázal ani jediný z nich, a tím mu konec konců nejlépe vzdali čest.

V nekrologu, jediném, který se, pokud vím, objevil v tisku, přirovnával autor Dietla k Balzacovi. Nedovedu posoudit, nakolik je to oprávněné vzhledem k dílu, ale pokud si vzpomínám, co jsem četl o životě Balzacově, je to oprávněné vzhledem k povahám, vzhledem k posedlostem. Oba byli hráči, kteří milovali riziko, oba byli urputní a vášniví psavci, oba milovali příběhy.

Jaroslav rád vyprávěl příběhy. Všechno, s čím se setkal, lidé, s nimiž hovořil, události zdánlivě všední a nijaké, se mu měnily v příběhy. Nezajímaly ho příliš skryté významy, poselství; filosofování mu bylo vzdálené - psal příběhy. Za život jich odvyprávěl takové množství, že to nemůže nevzbuzovat údiv i obdiv. Mnozí si vysvětlovali to neuvěřitelné množství tím, že se za jeho jménem skrývala celá dílna jiných - nejspíše zakázaných-autorů. Nebyla to pravda. Za tím množstvím se skrývala pouze jeho dovednost, schopnost soustředění a neuvěřitelná píle. Psal pět až šest hodin denně, skládal své dialogy o svátcích, o nedělích; odjel s rodinou na hory či do ciziny, psal i tam, psal, i když jiný by se prohlásil za stonavého, psal i v den, kdy mu zemřela matka. Jednou jsem byl tři neděle na dovolené, vrátil jsem se a vyprávěl jsem, co jsem dělal a co jsem viděl. "A tos celou dobu vůbec nepsal?" zeptal se s úžasem. Krátce před smrtí vyprávěl se zadostiučiněním, jak ho německý producent žádal, aby do týdne udělal podstatné změny v seriálu, který pro něj napsal. Dal mu k ruce dva asistenty a překladatele. Tu trojici on Jaroslav bezmála uštval. Byla to posedlost. Kdyby nemohl psát, pravděpodobně by nemohl žít. Ale jak dlouho může člověk vydržet bez odpočinku vyprávět příběhy? I vzpomínaný Balzac zemřel v jedenapadesáti letech.

V takovém množství příběhů byly jistě některé lepší a jiné horší, ale i lidé, kteří mu nebyli nakloněni, uznávali, že byl ve svém řemesle vynikající. Také on se považoval spíše za řemeslníka, což je výjimečné u nás, kde každý, i ten /anebo právě ten/, kdo neovládá ani řemeslo, se považuje za velkého umělce. ~~Byl to, že přece považoval~~ Byly seriály, o nichž se před ~~se~~ ani nezmiňoval, o jiných se zmiňoval jen letmo, nejčastěji o obtížích při schvalování, o nesmyslných připomínkách a požadavcích, jimiž ho zahrnoval. Nemocnici na kraji města mi dal k přečtení /jako jednu z mála svých prací/, dokonce ještě předtím, než byla natočená. Abych také věděl, co píše, když už se nekoukám.

Tím nechci říci, že se do svých příběhů nevkládal, že nedával svým postavám vše, co svedl. Zeptal se mě: "Taky, když skončíš něco většího, je ti líto, že už se musíš s těmi lidmi rozloučit?"

~~Byl~~ Kdykoliv jsem dokončil něco většího, odstonal jsem to žlučníkovým záchvatem. On si takové odstónání nedopřál, neměl na ně čas, únavu si ukládal ve svém srdci.

Byl ve svém světě neomylným a všemocným stvořitelem. Postav, které svedl a rozvedl, zavrhl, ale ještě častěji zachránil, bylo neuvě-

řitelné množství, pochybuju, že je kdy kdo spočítá. Když umřel jeho doktor Štrosmajer, "národ" plakal. Jeho tvůrce věděl, samozřejmě, o smrti, věděl o lidské nedokonalosti, ale měl jsem pocit, že sám pro sebe ani o sobě si nic podobného nepřipouštěl. Byl přece Stvořitelem. Jeho myšlení se upíralo výhradně dopředu. Bylo ještě tak mnoho příběhů, které musí odvyprávět, tak mnoho dialogů napsat. A vychovat děti. Postavit dům. Sehrát ještě tolik zápasů. Někdy mi připadalo, že v tom, jak přehlíží omezenost vlastních sil, bylo až něco rouhavé pýchy. Ale dost možná, že tomu bylo právě naopak, že už kdysi dávno se rozhodl, že bude vzdorovat svému tělu, že překoná všechny, kteří se životem pohybují s oběma zdravýma nohama. Za patnáct let, kdy jsem ho vídal nejméně jednou týdně, nikdy nezastonal; anebo lépe: nepřipustil si, že by mohl být nemocný. Krátce před smrtí si ode mě cosí půjčoval a nabízel mi potvrzení. Namítl jsem, že to je naprosto zbytečné. "Neblázni," řekl, "co když se mi něco stane?" Tato věta z jeho úst mi zazněla neuvěřitelně. Ale je pravda, připustil jsem si v duchu, každý se může třeba srazit v autě. Kupudivu, i já podlehl umíněné síle, která z něho vyzařovala. Myšlenka, že by mohl během několika dní zemřít přirozenou smrtí, mi ani nepřipadla.

Někteří lidé mu zazlívali obsah či zaměření jeho her. Slyšel jsem na druhé straně mnoho jiných, kteří jeho hry nejen obdivovali, ale považovali aspoň některé z nich za odvážné. Necítím se povoláný, abych vynášel soud. Nechtěl bych být v kůži toho, kdo má možnost obracet se tak často k národu, a na něhož zároveň nepřetržitě naléhají, co smí a co nesmí, co by měl a co by neměl povědět. Vím, že se snažil řešit tuhle situaci se ctí. Zdržoval se všech prohlášení, zdravic a veřejných vystoupení. Vyprávěl jen příběhy. Většinou o obyčejném životě. Ale protože o obyčejném životě, anebo právě o něm, se smí říkat jenom něco, vyprávěl spíše o životě, jaký by měl být, vyprávěl spíše laskavé pohádky než realistické příběhy. Dělal to proto, že ho k tomu nutily vnější okolnosti i zákony žánru /který z televizních seriálů, ať vznikl kdekoliv, není spíše pohádkou?/, ale, řekl bych i z vnitřní potřeby. Byl laskavý člověk. Toužil, aby se lidé chovali méně krutě, aby byli méně zkažení. Toužil po napravitelném a nápomocném světě. Pokoušel se vytvářet si vlastní takový svět nejen ve svých hrách, ale i kolem sebe. Svět, jenž by byl vyňatý aspoň poněkud ze souvislostí, v nichž všichni žijeme. Usiloval o to s takovou urputností, že člověk v jeho blízkosti podlehl iluzi, že se mu to zdaří, že se něco takového vůbec může zdařit.

Umění dialogu i dramatické zápletky ovládal dokonale. Protože normy v jeho oboru musely být přizpůsobeny těm, kteří je neovládají vůbec, stával se postupně bohatým člověkem. Byl to jistě ~~xxx~~ i důsledek našich "bezkonkurenčních" poměrů, ale především jeho dovednosti a pracovní pšedlosti. A rozhodně ne cíl jeho směřování. Byl v podstatě spartánské povahy. Nekouřil, nepil a jedl střídě. Cestování ho zdržovalo od práce, a kdyby nebylo rodiny, určitě by nikam nevyjel. Jeho jedinou slabostí byla hráčská vášeň. Při většině sportů mu však vadila jeho nepohyblivá noha. V pačesáti letech se umíněně rozhodl, že se naučí hrát tenis. Dal se do učení s celou svou urputností. Když mě po roce prvně vyzval k zápasu, byl jsem si jist, že nemůžu prohrát. Hrál jsem tenis už třicet let a navíc jsem měl obě nohy zdravé. Porazil mě však. Tenis byl přepychem, který si dopřával. Hráli jsme spolu ještě mnohokrát, i při hře chtěl být tím, čím chtěl být v životě i v práci: neomylným a dokonalým stvořitelem. Neviděl jsem nikoho, kdo by hrál s takovou vášní, urputností a opravdovostí, tak na život a na smrt.

Devětadvacátého června dopoledne jako vždy psal, i když mu den předtím nebylo docela dobře. Odpoledne hrál se svým synkem zápas. Za stavu tři ku třem mu praskla na raketě struna. Odmítl v zápase pokračovat, protože, jak pravil, na výsledku mu velice záleží. Nastoupil však ještě ke čtyřhře a při jednom z prvních úderů klesl k zemi. Během několika okamžiků byl mrtev.

Lékaři při pitvě se podívovali, že s takovým srdcem mohl tak dlouho žít - natož psát. Ale žil s tím nemocným srdcem tak dlouho právě proto, že mohl do poslední chvíle psát.